

Jeopolitikten Teopolitiğe Dinin Stratejik Kullanımı

Fazlı ARABACI*

Kavramlar dış dünyada bulunan somut gerçekliklerin ya da soyut düşüncelerin açıklanmasında kullanılan sembollerdir. Başka bir ifadeyle kavramlar kendisinden bahsettikleri nesnelere anlam alanlarını belirleyen ifadelerdir. Bu bağlamda jeopolitik kavramını ele aldığımızda oldukça geniş bir alanı ve içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Biz bu derecede anlam içeriğine sahip olan kavramın tüm detaylarını açıklamaktan çok konumuza açıklık getirecek şekilde bir sınırlandırmayı tercih edip konumuz açısından taşıdığı anlam alanlarına işaret etmiş olacağız.

Jeopolitik kavramı, ilk defa, İsveçli siyaset bilimci Rudolf Kjellen tarafından kullanılmıştır. Jeopolitiğin tanımıyla ilgili her ne kadar farklı değerlendirmeler yapılmış olsa da hepsinde ortak nokta olarak “devlet, coğrafya ve politika” sözcüklerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu ortak noktalardan hareket edilerek tanımlamak gerekirse, jeopolitik, coğrafyanın politikaya verdiği yöndür, denilebilir.

İlhan, jeopolitiği şu şekilde tanımlamaktadır: "Bir ulusun, uluslar topluluğunun veya bir bölgenin; kendi coğrafi platformu üzerinde güç değerlendirmesini yapan, etkisi altında kaldığı o günkü dünya güç odaklarını, bölgedeki güçleri inceleyen, değerlendiren, hedefleri ve hedeflere ulaşma şart ve aşamalarını araştıran, belirleyen bir bilimdir." (İlhan, 1989:14-15) Bu tanımı Tezkan'ın tanımıyla daha açıklayıcı biçimde genişletmek gerekirse, "Jeopolitik, bir ülkenin veya bir bölgenin sahip olduğu yeryüzü şekillerinin, tabii zenginliklerinin ve üzerinde yaşayan insanların kültür değerlerinin diğer ülke veya bölgelerle olan ilişkilerinde oynadığı rolün etkisini, bir ülkenin dış siyasetine vereceği istikameti tespit etmek ve ortaya çıkarmak üzere belirli bir zaman dilimi için yapılan bir değerlendirme ve bu değerlendirme sonucuna göre sözkonusu ülke veya bölgeye verilen anlamın genel adıdır" (Tezkan, 2005:19).

Daha önce geçen, jeopolitik, coğrafyanın politikaya verdiği yöndür, önermesini bu son tanım bağlamında genişletecek olursak jeopolitik, coğrafyanın yanında onun üzerinde yaşayan insan unsurunun sahip olduğu kültürel ve dini(coğrafyanın) değerlerin ulusal ve uluslar arası ilişkilerde siyasete verdiği yöndür diyebiliriz. Nitekim günümüzde küreselleşme sürecinin etkinliklerini gerçekleştirmede kullanılan dini, etnik ve kültürel değerler, bu değerlerin oluşturduğu yapılanmalar, belirlenen bir jeopolitiğin yönlendirdiği siyasetin stratejisine konu olmaktadır.

Jeopolitiğin unsurları değişen ve değişmeyen unsurlar olarak ikiye ayrılırken Coğrafya bütün özellikleriyle sabit ve değişmeyen unsuru teşkil etmekte, sosyal, ekonomik, siyasi, askeri ve kültürel değerler değişken unsuru oluşturmaktadırlar(İlhan, 1989:20-21).

Jeopolitiğin anlamını, ilgi alanlarını ve sınırlarını belirleyen bu unsurlardır. Bunlara yapılacak herhangi bir ilave ya da çıkartma jeopolitiğin anlam ve ilgi sınırlarını genişletecek ya da daraltacaktır. Bu bağlamda biz İlhan'ın yapmış olduğu sınıflandırmayı dikkate alacak ve bu unsurlardan daha çok kültür değerleri içinde yer alan dini değerleri, diğerlerini ihmal etmeksizin, irdeleyerek jeopolitiğin anlamını konumuz bağlamında genişletmiş ve derinleştirmiş olacağız.

* Doç.Dr. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Öğretim Üyesi

Yeni Bir kavram Önerisi

Jeopolitik kavramının işaret ettiği gerçekliğin unsurları arasında yer alan dinin bağlı olduğu jeopolitiğin coğrafi sınırlarının dışına taşması, belirli bir jeopolitiğin sınırları içinde ve dışında kendisiyle ulusal ve uluslararası siyasete yön verilmesi, bölgesel ya da küresel düzeyde stratejilere konu olması, kısaca ulusal ve uluslararası siyasette fiziki coğrafyanın yerine dini coğrafyanın geçmesi yeni bir kavramı, teopolitik* kavramını devreye sokmaktadır.

Burada teopolitik kavramı dinin referans alınarak kendisiyle siyasetin yapıldığı bir eyleme işaret etmez. Her hangi bir dine göre şekillenmiş toplumun, üzerinde yaşadığı coğrafyada ve onu aşan diğer coğrafi alanlarda dini olarak şekillenen harita üzerinde siyasete yön vermesine göndermede bulunur. Yine teopolitik kavramı, sırf neolojizm olsun diye üretilmiş bir kavram da değildir. Kendisi üzerinde “Dinlerin ve medeniyetlerin çatışması” gibi üretilen teorilerden, küresel alanda İslam’ın yeri ve rolünden, dini inanca dayalı olarak hedeflenen ve gerçekleşmesi için yayılcı bir politika izlenen “arız mev’ud”dan söz ediliyorsa, bu dinin ulusal ve uluslar arası siyasete verdiği yöne işaret etmektedir. Bu durumda nasıl ki jeopolitik coğrafyanın siyasi yorumu oluyorsa, teopolitik te dini coğrafyanın siyasi yorumu olmaktadır. Bu bağlamda teorik olarak İslam’ın jeopolitiğine ilişkin yazılan makale ve kitaplar örneğin Thual’ın geliştirdiği “Şia’nın jeopolitiği”(Thual,1995) aslında bir teopolitik olarak değerlendiril(melidir)ebilir.

Uluslararası ilişkilerde özel gerçeklikler önemli bir boyutu teşkil etmektedir. Nitekim dini grupların ve inanç sistemlerinin, teşkilatlanmış dini örgüt ve yapılanmaların küresel ve bölgesel düzeyde gerçekleştirilmek istenen yeniden yapılanma girişimlerinde denge unsuru haline gelmesi ya da belirli bir dengeyi oluşturmak için kullanılması bunu göstermektedir. Türkiye’nin etrafında mevcut bulunan Güney Kıbrıs’tan Rusya’ya kadar uzanan Ortodoks yarı çemberinin pekiştirilmek ve bir güç haline dönüştürülmek üzere Fener Rum Patriğine ekümenik sıfatını verme dayatmaları, AB ve ABD’nin bu dayatmalarına karşılık Rusya’nın karşıt girişimleri, Türkiye ve Türkiye üzerinden gerçekleştirilmek istenen GOP’ sinin sonuca ulaşmasında kullanılan ılımlı din anlayışının temsilcisi olduğu söylenen dini cemaatin ulusal ve uluslar arası faaliyetlerde bulunması örnek olarak gösterilebilir.

Jeopolitik alanın genişliği, üzerinde strateji geliştirilen coğrafyanın büyüklüğünü ortaya koyarken, bu coğrafyada mevcut kültürler ve dinler üzerinde geliştirilen teopolitik ve buna bağlı stratejiler uluslar arası siyasetin derinliğini gösterir. Küresel güç bir yandan jeopolitik alanı genişletirken diğer yandan teopolitikle aynı alan üzerinde derinlemesine etkinliklerde bulunmaktadır.

Bu bağlamda teopolitiğin işaret ettiği dini sınırlar, kendi coğrafyasını aşan dini yapılanmalar, dinin uluslar arası siyasi dengelerde oynadığı rolü ortaya koymaktadır. Tam bu noktada fiziki coğrafya ile dini coğrafyanın çakıştığı ya da fiziki coğrafyanın dini coğrafya tarafından aşıldığı bölgelerde kısmi ya da bütün olarak jeostratejiler ve teostratejiler geliştirilmekte din belirli bir jeopolitiğin ya da teopolitiğin gerçekleşmesinde stratejik olarak kullanılmaktadır.

Bilindiği üzere strateji askeri bir kavramdır. Ancak bu kavram artık askeri alanın dışına taşp, ekonomiden siyasete birçok alanda kullanılmaya başlamıştır. Bu kullanımlarda strateji kavramı belirlenen hedefe ulaşmak için çeşitli araçların ve kaynakların devreye sokulmasına

* Kendisinden istifade ettiğimiz bu tür bir kavramsallaştırmanın uluslararası düzeyde değerlendirmesi için bkz. Jean François MAYER, Facteurs religieux et relations internationales, Etudes et analyses, no:8, 2005,http://religion.info/pdf/2005_08_theopol.pdf

işaret etmektedir. İşte din, dine ait yorumlar, dindarlar, dindarların oluşturduğu yapılanmalar dün olduğu gibi küreselleşme sürecinde oldukça ince ayarlı, gelişmiş yöntem ve tekniklerle ulusal ve uluslar arası siyasetin gerçekleşmesinde bir araç olarak kullanılırken stratejinin konusu olmaktadır. Diğer yandan bizzat dini organizasyonlar, kiliseler, dini cemaatler de kendilerine yer edinme, meşruiyet kazanma ve uluslar arası etkinliklerde bulunmak amacıyla kendilerine özgü stratejiler geliştirirken dini, stratejinin konusu yapmaktadırlar. Böylece ulusal ve uluslar arası siyasetin aktörleriyle herhangi bir din, kilise ve cemaatin önder ve aktörleri zaman zaman aynı stratejilerle örtüşerek ya da karşıt stratejilerle ulusal ve uluslar arası siyaseti etkilemektedirler.

Herhangi bir devletin belirlediği stratejileri hazırlama ve gerçekleştirme esnasında dinin kutsallığını kullanarak toplumu kontrol etmeye yönelmiş, bağlı olduğu devletin kontrolünden bağımsız olarak hareket etmeyi hedefleyen ve meşruiyetini dışarıda aramaya yeltenen dini cemaat ve grupları dikkate alması teostrateji kavramına davetiye çıkarmaktadır. Bu çerçevede jeopolitikte jeostratejinin yeri ne ise, teostratejinin yeri de teopolitikte o olmaktadır. Jeostrateji, jeopolitik değerlendirme ve yorumlara göre geliştirilen, üretilen hareket tarzları ya da bunlar arasından seçilen birinin uygulanmasını nitelerken, teostrateji, belirli bir dini coğrafyayı oluşturan teopolitik alanda mevcut din, dine ait yorumlar, dindarlar, dindarların oluşturduğu yapılanmalara ilişkin geliştirilen, üretilen hareket tarzları, bu hareket tarzlarından birinin ya da bir kaçının farklı yöntemlerle uygulamaya konulmasını içermektedir. Teostrateji hedeflenen ülke ya da ülkelerde mevcut bulunan dini yorumların, oluşumların incelenerek belirlenen amaçlar çerçevesinde yönlendirilmesi, araç olarak kullanılmasıdır. Aşağıda vereceğimiz örnekler bu kullanımı daha da açıklar mahiyettedir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, dünya sistemi büyük değişimler yaşamış, bu sebeple ortaya yeni teoriler çıkmıştır. Daha önceki teorilerde jeopolitik durum öne çıkarılarak buna bağlı unsurlar üzerinden stratejiler geliştirilirken küreselleşme süreciyle jeopolitiğin beşeri unsurlarından olan din ve kültür üzerinden, önerdiğimiz kavramla belirtmek gerekirse teopolitik üzerinden, coğrafyalara müdahale edilme stratejileri geliştirilmeye başlanmıştır. Samuel Huntington'un, "Medeniyetler Çatışması", Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" ve Zbigniew Brezinski'nin "Büyük Satranç Tahtası" teorileri bu bağlamda değerlendirilebilir. Biz şimdilik bu makalede Huntington'un görüşlerini ele alacağız.

1946'larda W.C.Bullitt'in ortaya koyduğu soğuk savaş kuramına göre Tanrıtanımaz komünizme karşı bölgesel dini federasyonlar vardı. Bunlar Avrupa'da Hıristiyanlık, Orta Doğuda Müslümanlık, Asya'da Konfüçyanizm üzerine kurulan federasyonlardı. Sovyetler yıkıldıktan sonra bu bölgesel federasyonlar tek dünya federasyonu için eritilecekti.(Özakıncı, 2005:88) Huntington'un Medeniyetlerin çatışması teorisi işte tam bu dönemde devreye girdi. Bu teoriye göre soğuk savaş döneminde sağlanan imkânlarla gelişip organize olan dini birliktelikler, dini bilinç ve kimlik, milli kimlikle kaynaşan dini inançlar çatış(tırıl)arak eritilecektir. Bugün çok kültürlülük, dini çoğulculuk, çok hukukluluk adı altında yapıp edilenleri başka türlü izah etmek hedef şaşırmaktan başka bir şey değildir.

Hungtinton Medeniyetler çatışması teorisini daha önce ileri sürdüğü "Demokrasilerin Yönetilemezliği" tezini dikkate almadan üzerinde fikir beyan etmek ya da yorum yapmak yanlışlığa sevk edecektir. Bu tezde Hungtinton ABD'nin düşmanını ararken geliştirmiş olduğu medeniyetler çatışması teorisinde hedefi belirlemekte ve oluşturulacak stratejilerin ana temalarını ortaya koymaktadır. Demokrasilerin Yönetilemezliği tezine göre "ABD kendisini hep bir düşmana bakarak tanımlamıştır. Kuruluşundan beri kendini tanımlamada hep düşmanını kullanmıştır. 19. yy.da ABD için düşman monarşik Avrupa olurken, 20. yy.ın başından ikinci yarısına girene kadar Nasyonalist sosyalist Almanya düşman olarak görülmüş, kendisini ona göre tanımlamıştır. Daha sonra komünist Avrupa ve Sovyetler Birliği ABD'nin düşmanı olmuştur. Sovyetlerin dağılmasından sonra ise şimdi kim ve ne? soruları gündeme

gelmektedir. Hungtinton, nasıl ki Sovyetleri bir arada tutan komünist ideoloji ise bizi bir arada tutan liberal ideolojidir. Eğer liberal ideoloji karşısına koyacak bir düşmanımız olmazsa, bizim de gideceğimiz yer, tarihe gömülen Sovyetlerin yanındaki çöplüktür” diyor.

İşte “medeniyetler çatışması” teorisi bu arayışın ürünü ya da belirlenen düşman üzerinden yürütülecek politikanın dışa vurumudur. Bu teoriye göre düşman bulunmuş, geliştirilecek stratejilerin ana hatları ortaya çıkmıştır.

Hungtinton aynı makalesinde komünizmin yıkılışını Amerikalıların akıllarını başına getirdiği bir olay olarak gördüklerini ve aynı şeyin kendi başlarına da gelebileceği endişesini taşıdıklarına atıfta bulunarak Japon filozof Takeshi Umehara'nın şu yorumuna yer vermektedir. “Komünizmin toptan çöküşü ve Sovyetler Birliğinin dramatik yıkılışı, modernliğin ana akımı olan batı liberalizminin çöküşünün habercisidir. Yıkılan marksizme alternatif olmaktan çok uzak ve tarihin sonunda hüküm süren ideoloji olarak, liberalizm de düşecek olan domino taşıdır.” Bu alıntıdan sonra Hungtinton şu yorumu yapıyor: Bir açıdan komünizmin yıkılışından beri olanlar liberal demokrasinin zaferi olmaktan çok etnikliğin ve milliyetçiliğin zaferidir. Bu Birleşik devletlerin geleceği ile ilgili olarak çok ciddi sorunları gündeme getirmektedir (Hungtinton, 2003:127–128).

Hungtinton'a göre Komünizm ve etrafında oluşturulan birlikteliğin etniklik ve milliyetçilikle yıkıldığı yorumu* ABD için önlem almanın gerekliliğini ortaya koyarken ABD'nin kendi güdümünde yürütülen liberal demokrasinin tehlikeye sürüldüğü ya da liberal demokrasinin yerleştirilmesi ve sürdürülmesinin istendiği ülkelerde izlenecek bir stratejinin* dayanacak temel unsurlarını ele vermektedir.

Bu noktadan hareketle hazırlandığı anlaşılan Hungtinton'un “medeniyetler arası çatışma teorisi”, makro düzeyde büyük medeniyetler mikro düzeyde kültürler ve dinler arası çatışmalar üzerine kurulmuştur. Ona göre iki kutuplu dünyanın yıkılması ve ideolojilere bağlı olarak kurulan ittifakların sona ermesiyle artık hükümetler ve gruplar sürekli artan bir şekilde ortak din ve medeniyet kimliğine müracaat ederek birbirlerine destek arama yollarına gideceklerdir. Avrupa Birliğinin, tarihi ve jeokültürel bir veriden hareketle Avrupa kültürü ve Batı Hıristiyanlığının paylaştığı temele dayanması, Rusya federasyonu içinde bulunan Türk cumhuriyetlerinin aynı kültür havzasında olmaları, İran, Pakistan, Türkiye, Azerbeycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Tacikistan, Özbekistan ve Afganistan gibi Arap olmayan on Müslüman ülkeyi bir araya getiren Ekonomik işbirliğinin temelinde din ve kültürün olduğu Hungtinton tarafından dikkatlere sunulmakta ve zımnen bu olası ittifakların mikro düzeyde yeni kimlik arayışlarıyla kültürler arası çatışmalarla ve makro düzeyde medeniyetler arası çatışmalarla bir güç olmaktan alıkonulabileceğini küresel gücün ancak bu şekilde emniyete alınabileceğini efendilerine haber vermektedir.

Hungtinton'un medeniyetler arası çatışma teorisini The National Intelligence Council (NIC) adlı raporla beraber okuduğumuzda bunun nasıl bir teopolitik olduğunu ve ne tür stratejileri geliştirmeye açık olduğunu rahatlıkla görebiliriz.

* Aslında olup bitenler iyice değerlendirildiğinde komünizmin yıkılışında etniklik ve milliyetçiliğin yanında dinin etkin olduğu görülmektedir. Reagan ile II. Jean Paul'un komünizmin yıkılışı için yaptıkları “kutsal ittifak”, bunu belgelemektedir. Bkz. Georges Abou, Jean Paul II Artisan de la chute du communisme (Komünizmin Düşüşünün Mimarı II. Jean Paul), http://209.85.129.104/search?q=cache:9Yr_TAP8KloJ:rfi.fr/actufr/articles/046/article_24397.asp+JeanPaul+II+e t+Ronald+Reagan+pour+la+chute+du+communisme&hl=tr&gl=tr&ct=clnk&cd=1

* Özgürlükler alanının genişletilmesi ve demokrasi adına özellikle Türkiye ve diğer yerlerde uygulanan yöntem ve stratejiler için bkz. Mustafa Yıldırım, Sivil Örumceğin Ağında, Toplumsal dönüşüm yay., 5. Bası, İst., 2005.

2020'lerde dünyada gerçekleştirilmesi düşünülen bir devrimin gerçekleşme ihtimalini güçlendiren The National Intelligence Council (NIC) adlı raporda, gelecek 15 yıl içinde insanların kendilerini tanımlama açısından dini kimliğin çok daha önemli olacağı belirtilmektedir.¹ Amerikalılar bu bakış açılarını sadece İslam'a özgü olarak değil, aynı zamanda Çin'de Hıristiyanlığın yayılacağını ve Batı dışı dünyada Hıristiyanlığın ağırlığının artacağını, farklı geleneklerde dini eylemlerin tırmanışa geçeceğini öngörüyorlar(Mayer,Aout,2005:39 denmektedir).

Belirli hazırlıkların yapıldığı ya da mevcut durumların stratejik olarak değerlendirmeye alındığını ele veren bu öngörü raporundan yaklaşık on üç yıl önce Hungtinton'un medeniyetler çatışması teorisi mikro düzeyde din, etniklik ve kimlik üzerine kurulurken, makro düzeyde bunların her üçü üzerinde ama daha çok dinin etkin olduğu şekilde medeniyetlerin farklılığı üzerine kurulmuştur.

Gelecekte dünyanın şekillenmesinde yedi ya da sekiz medeniyetin (Batı, Konfüçyüs, Japon, İslam, Hint, Slav-Ortodoks, Latin Amerika ve muhtemelen Afrika) etkili olacağını, mücadelenin bu medeniyetler arasındaki fay kırıkları boyunca gerçekleşeceğini söyleyen Hungtinton, bu fayları oluşturan öğelerin tarih, dil, kültür, gelenek ve en mühiminin din olduğunun altını çizmektedir. ABD nin ulusal ve uluslar arası politikalarına yön veren Hungtinton gibi stratejistin ifadelerinin bize göre söylediği şudur: Artık soğuk savaş öncesi oluşturulan modern dönem jeopolitikler üzerinden etkin siyaset ve stratejiler yerini teopolitik üzerine kurulu siyaset ve stratejilere bırakmalıdır. Nitekim teopolitik, doksanlı yıllardan beri yukarıda zikredilen raporda da ifade edildiği üzere daha etkin bir şekilde üzerinde siyaset ve strateji geliştirilen alanlardan biri olmuştur ve olmaya devam edeceği anlaşılmaktadır.

Hungtinton "insanlar kimliklerini etnik ve dini terimlerle tanımladıkça farklı din ve etnik yapılara mensup insanlarla kendileri arasında birbirlerine karşı bir 'biz' ve 'onlar' ilişkisinin var olduğunu muhtemelen göreceklerdir (Hungtinton,2003:29)" derken medeniyetler arası çatışmada mücadelenin farklı nedenlere bağlı değişik kültürlerden olan insanların bir arada bulunmalarındaki etkileşimlerle kendi tarihlerinin derinliklerine ve mensup oldukları medeniyetlerinin şuuruna varmalarıyla gerçekleşeceğini söylemektedir.

Dünya çapındaki sosyal değişme ve ekonomik modernleşme süreçlerinin insanları kendi kimliklerinden kopardığı ve bunların aynı zamanda milli devletleri zayıflattığı üzerinde duran Hungtinton, oluşan boşluğu doldurmak için dini fundamentalizmin devreye gireceğini ve çoğu defa fundamentalist akımların oluşacağını vurgulamaktadır. 1993'lü yıllarda mikro düzeyde milliyetçiliğin devreye sokularak toplum fertlerinin ulusal kimliklerinden koparılacağını, Alevilik gibi ülkemizde yer alan dini inanç biçimlerinin kimlik oluşturmanın aracı olacağını, Afganistan gibi hedeflenen ülkelerde radikal dinci akımların oluşturularak teröre bulaştırılıp, müdahale etmenin gerekçesini teşkil edeceğinin fısıltıları olan bu vurguların gerçekliği bugünlerde ayan beyan ortadadır.

Hungtinton'a göre medeniyet şuurunun gelişmesi Batının bir yandan gücünün zirvesinde olması ve diğer yandan batılı olmayan medeniyetler arasında kendi kökenlerine dönüş fenomenini canlandırması iki yönlü bir canlanmaya işaret etmektedir. Sonuç olarak gücün zirvesinde olan batı ile batılı olmayan yollardan dünyayı biçimlendirmek için gittikçe daha fazla arzu, istek ve kaynağa sahip olan ülkelerle yüzleştirmekte bu da çatışmaya yol açmak ihtimalini barındırmaktadır. Batılı olmayan medeniyetlere mensup toplum elitlerinin Oxford ve Sorbon gibi yerlerde eğitilmiş ve batılı değerleri sindirmiş olmalarına rağmen, batılı olmayan ülke toplumlarının halkları kendi yerel kültürleri içinde kalmışlardır. Şimdi

¹ Mapping the Global Future. Report on the National Intelligence Council's 2020 Project. Based on Consultations with Nongovernmental Experts Around the World, Washington, dec. 2004 (disponible au format PDF sur le site du NIC: www.cia.gov/nic).

durum tersine dönmüştür. Entelektüeller yerleşirken halklar batılı, çoğunlukla Amerikan kültür, tarz ve alışkanlıkları daha fazla benimsenir hale gelmiştir.

Hungtinton burada medeniyetler arasında çatışmanın giderilmesinin önünde yabancılaşmadan kurtulmuş yerel düşünen ve kendi değerleriyle oluşturduğu anlam evreninde yaşayarak insanlığa katkıda bulunmak isteyen batıda eğitim görmüş aydınları engel olarak görmekte, zımnen bunların kendi yerel değerlerine yabancılaştırılıp batılılaştırılarak tedbir alınmasını, halkın ise kültürel ve yaşam tarzı olarak amerikanlaştırılmasına devam edilmesinin yararlı olacağını altını çizmektedir.

Siyasi ve ekonomik olanlara nispetle daha az değişme eğilimi gösteren kültürel özellik ve farklılıkların uyuşma ve ayrışmalarının da bu yüzden onlara göre daha kolay olduğunu vurgulayan Hungtinton, eski Sovyetlerdeki komünistlerin demokrat, zengin ve fakir olduklarını fakat Rusların Estonyalı veya Azerilerin Ermeni olmadıklarını söyleyerek kimliğin belirleyici unsurlarına göndermede bulunmaktadır. Sınıf ve ideoloji mücadelesindeki “sen ne taraftasın” sorusunun yerini “sen nesin” sorusu almıştır diyerek bunun bir veri olduğunu, değiştirilemeyeceğini vurgulamaktadır. Dinin etniklikten daha fazla bir ayırım yaptığını özellikle belirten Hungtinton, izlenmesi gereken stratejinin, teostratejinin adını koymaktadır(Hungtinton,2003:27).

Hungtinton’un medeniyetler çatışması teorisi baştan sonuna kadar verili teokültür üzerine kurulu teopolitiğin stratejilerini ele vermektedir.

Türkiye’yi en derin biçimde bölünük bir ülke olarak niteleyen Hungtinton(Hungtinton,2003:43), gelecekte insanların kendilerini medeniyete göre tefrik ettikçe (medeniyetler birbirlerinden tarih, dil, kültür, gelenek ve en mühimi din yoluyla farklılaşırlar diyerek(Hungtinton,2003:25) Sovyetler Birliği ve Yugoslavya gibi farklı medeniyetlere mensup çok sayıda kavmi bünyesinde barındıran ülkelerin parçalanmaya namzet olduğunu söylemektedir. Buna ilaveten diğer bir kısım ülkeler ki ona göre en aşikare prototip Türkiye’dir, vasat seviyede kültürel bir tecanüse sahiptirler fakat toplumları hangi medeniyete mensup oldukları konusunda bölünmüşlerdir(Hungtinton,2003:41).

1993’lerde dile getirilen ve kehaneti içeren demeyeceğim, bir projenin dışı vurumu olan, bu ifadeler Türkiye’nin bölünmesi konusunda bugüne kadar yapıp edilenlerle beraber değerlendirildiğinde Hungtinton’un bir teopolitik ve buna bağlı stratejiler zincirinin halkalarını sıraladığı anlaşılacaktır.

Milli devletin oluşturduğu toplumsal uzlaşmanın ve bütünleşmenin tılsımını bozmak için bizi sözüm ona tarihle barıştırmak isteyen Hungtinton, 1997’de Sermaye Piyasası Kurulunda vermiş olduğu konferansta kendisine Türkiye’deki demokrasiye ilişkin yöneltilen bir soru üzerine akademik bir mütevazîlik(!) sergileyerek buyurur ki: Ben bir Osmanlı tarihçisi değilim. Fakat benim intibaim o ki, Osmanlı imparatorluğu bütün düzenlemeleri kendisi oluşturmadı. İmparatorlukta çok sayıda etnik ve dini grup özerk bir yapıda, kültürlerini ve dinlerini koruyacakları şekilde kendi kendilerini yönettiler. Ve bana öyle geliyor ki belki de zamanın o bölümüne farklı bir gözle bakmalıyız. Bütün mesele bir bütünlüğe sahip olan devletlerimiz olduğu imajından uzaklaşmak, söylediğim gibi, daha esnek düzenlemeler geliştirmemiz gerektiğidir (Hungtinton,2003:177). Dini ve kültürel çoğulculuk düşüncesinden hareketle Türkiye’de çok hukukluğu savunanların Türkiye’yi götürmek istedikleri noktada birleştikleri anlaşılan Hungtinton’un kimlere akıl hocalığı yaptığı ya da kimlerin düşünceleriyle örtüştüğü ortaya çıkmaktadır. Irak’ta acımasızca sürdürülen bir savaştan sonra yasallaştırılan federasyon durumunda olduğu gibi demokratik yollardan beyinler fethedilerek Türkiye’yi etnik bölgelere ve dini cemaatler alanına doğru sürüklemek isteyen bu yaklaşımların niyetleri açığa çıkmaktadır.

Bu niyeti daha da açığa vuran şu ifadeleri okuduğumuzda meselenin etnik boyutu da ortaya çıkmaktadır. “farklı bir kimliğe sahip ve kendilerine ait bir bölgede yaşayan insanların varsa ve komşu ülkelerin sınır topraklarında aynı kimliğe sahip insanlar yaşıyorsa sonunda daha da çözülemez hal alır. Bu durumda pek te bir şey yapılamaz. Buna göre böyle sorunların çözümüne yönelik daha fazla işe yarar siyasal ve anayasal düzenlemeler içeren çalışmalara küresel ihtiyaç duyulmaktadır”(Hingtinton,2003:176).

Küresel politikalara uygun olarak geliştirilen kültürler ve medeniyetler çatışması stratejisinin Türkiye ayağında çeyrek asırdır yapılan faaliyetlerin geleceği son noktayı haber veriyor Hingtinton. Amerikalı bir subayın İtalya’daki NATO karargâhında ifşa ettiği haritanın sınırlarıyla Hingtinton’un Türkiye’nin Güneydoğusunda üretilen kürt kimliği ve komşu ülkelerin sınır topraklarında aynı kimliğe sahip insanlar yaşıyorsa sorun daha da çözülmez hal alır” ifadesi örtüşmektedir. Bugün gelinen son noktada Hingtinton’un önerdiği siyasal ve anayasal düzenlemeye ilişkin dayatmalar hem AB hem de ABD tarafından yapılmaktadır. Türkiye tıpkı Irak’ta yapıldığı ve yasallaştığı üzere orta vadede bölünmeye doğru sürüklenerek federatif bir yapıya kaydırılmaktadır. Irakta etnik ve dini olan(sünni, şii, kürt) bölünmenin benzeri Türkiye’de hazırlanmaya çalışılmaktadır. İki arasında fiili müdahale dışında zihni müdahaledir.

Medeniyetler arası çatışmanın nasıl önlenebileceğini Türkiye örneğinde değerlendiren Hingtinton, Küresel güç politikasına uygun olarak geliştirilen GBOP’un haberini vermekte ve dine gerekli stratejik işlevi yüklemektedir. Batı medeniyet havzasında bulunanların 3–4 yüzyıl savaştıklarını, artık onlar için savaşın düşünülmeyecek bir şey olduğunu(çünkü Batı Avrupa Küresel merkeze bağlanmıştır) ancak İslam medeniyetinin “savaşan devlet aşamasında” olduğunu söylemektedir. Bunun anlamı şudur: İslam medeniyet havzasında olan ülkeler küresel güce bağlanıncaya kadar savaş halinde olacaklardır. Bunun önüne geçmenin yolu ise denetim altında tutulmasıdır. Bu da inisiyatifin lider ülkeler tarafından üslenilmesi demektir. Çoğu uygarlık grubunun bir veya birkaç ülkesi olduğu halde İslam dünyası liderden yoksundur. Eğer İslam toplumunun tek lideri ve sözcüsü olarak hem Müslümanların hem de Müslüman olmayanların tanıdığı bir tek devlet olsa, inanıyorum ki, İslam ve dünya daha güzel olacaktır. Buna göre bu role Türkiye’den daha uygun başka bir devlet yoktur(Hingtinton,2003:102, 172, 392.)diyor. Hingtinton’un bu temennileri bugün Türkiye’ye dayatılan GBOP projesiyle beraber okunursa, Türkiye’ye İslam ülkelerinin liderliği verilmekte*(Davutoğlu,2001:21), ılımlı islamla uysallaştırılmakta(küresel güce bağlanmakta) böylece savaş halinden kurtulmaktadır.

Bu bilgiler ışığında genelde dünyada örneğin müdahale sonrası Irak’ın dini ve etnik olarak nasıl üçe bölündüğünü ve özelde Türkiye’de ve Türk cumhuriyetlerinde misyonerlik faaliyetlerinin niçin hızlandırıldığını, dini cemaatlerin sivil toplum kuruluşları adı altında nasıl meşrulaştırılarak hangi emellere hizmet ettiğini, Türkiye’de alevi-sünni ayrımının niçin bir kimlik arayışına dönüştürüldüğünü, Lozan’da hak ve hukukları belirlendiği halde azınlıklar için neden yeni girişimlerin başlatıldığını vb. anlamak sanırım zor olmayacaktır.

* ABD eski başkanı Bill Clinton 1999 yılında Türkiye’ye yaptığı ziyarette, Türkiye’nin 21. yüzyılın lideri olacağı yönündeki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir: 'Türkiye; Avrupa, Asya ve Afrika’yı içine alan milyonlarca kilometrekarelik bir alanda, dünya siyasetinin merkezi olan bir bölgede söz sahibi bir ülke olduğu için 21. yüzyılın şekillenmesinde kilit rol oynayacaktır.

Medeniyetler ve kültürler arası çatışmanın olacağı iddia edilen toplumlarda (örneğin Türkiye’de) bir yandan göstermelik medeniyetler arası ya da dinler arası diyalog söylemleri ve eylemleri, etkinlikleri gerçekleştirilirken toplumun ayakta kalmasını sağlayan tüm unsurlar birbirinden koparılmakta, belirli bir kültür ve medeniyete bağlı olarak kurulan toplumsal yapı postmodern düşüncenin büyüğü ve gündelik cazibeleriyle kurgulanan, hayal edilen mikro düzeydeki hakikatlerle erozyona uğratılmaktadır. Bu girişimler, tek kutuplu küresel dünyanın kurulmasına yönelik olarak, iletişim ağlarının sağlamış olduğu imkânlarla bir yandan büyük anlatıların sona erdiği, ideolojilerin dini ve kültürel inançların, bütünlüklerin krize girdiği tezini kanıtlamaya çalışan düşünce grupları ve bilgi cemaatleriyle işletilmektedir. Diğer yandan her kültür ve inancın kendi hakikati içinde tutarlı ve anlamlı olduğu tezini ileri sürerek tek merkezli dünyanın efendilerine itaatkâr postmodern kabileler üretmenin dini, fikri, siyasi temelleri oluşturulmaktadır.

Din ve kültür üzerinde oluşturulan bu stratejilere karşı milletimizde potansiyel olarak bulunan psiko-sosyal gücün yeniden toparlanması için Atatürk’ün şu sözlerini yeniden çok iyi değerlendirmek gerekir. “Bir yurdun en değerli varlığı, yurttaşlar arasında milli birlik, iyi geçinme ve çalışkanlık duygu ve kabiliyetlerinin olgunluğudur. Milli varlığı ve yurt erginliğini korumak için bütün yurttaşların canını ve her şeyini derhal ortaya koymaya karar vermiş olmak, bir milletin en yenilmez silahı ve koruma vasıtasıdır. Bu sebeple Türk milletinin idaresinde ve korunmasında, milli birlik, milli duygu, milli kültür en yüksekte göz diktiğimiz idealdir”(Atatürk, 1991:643).

Burada Atatürk’ün vurguladığı en önemli husus milli birlik ve bunu temin eden milli kültürdür. Milli birliğin tesis edilmesinde en önemli dayanak noktası olan milli eğitimin “milli”liğinin ortadan kaldırıl(maya çalışıl)ması, milli kültürün kültür emperyalizmiyle yozlaştırılması, milli birliği parçalamak için kültürel çoğulculuk, dini çoğulculuk, çok hukukluluk gibi kavramların etrafında sahte gerçekliklerin oluşturulması Atatürk’ün gösterdiği en yüksekteki idealin söndürülmesine matuftur. Bu idealin sürdürülmesi ve korunmasına yönelik tedbirlerin alınması geliştirilen stratejilere karşı en temel savunma hattını oluşturacaktır.

Kaynakça

Ahmet DAVUTOĞLU, Stratejik Derinlik Türkiye'nin Uluslararası Konumu, Küre yay., İst., 2001.

Cengiz ÖZAKINCI, Türkiye'nin Siyasi İntiharı ‘Yeni Osmanlı’ Tuzağı, otopsi yay., 3.bası, 2005.

François THUAL, Jéopolitique du Chiism, Arléa, 1995.

Jean François MAYER, Facteurs religieux et relations internationales, Etudes et analyses, no:8, 2005, http://religion.info/pdf/2005_08_theopol.pdf

Samuel P. HUNGTINTON, Medeniyetler Çatışması mı?(Der. M. Yılmaz), Medeniyetler Çatışması içinde, Vadi, 8. baskı, 2003.

Suat İLHAN, Jeopolitik Duyarlılık, TTKB, Ank., 1989.

Mapping the Global Future. Report on the National Intelligence Council's 2020 Project. Based on Consultations with Nongovernmental Experts Around the World, Washington, dec. 2004 (disponible au format PDF sur le site du NIC: www.cia.gov/nic).

Georges ABOU, Jean Paul II Artisan de la chute du communisme (Komünizmin Düşüşünün Mimarı II. Jean Paul), http://209.85.129.104/search?q=cache:9Yr_TAP8KloJ:rfi.fr/actufr/article/s/046/article_24397.asp+JeanPaul+II+et+Ronald+Reagan+pour+la+chute+du+communisme&hl=tr&gl=tr&ct=clnk&cd=1

Mustafa kemal ATATÜRK, Atatürk’ün Tâmin, Telgraf ve Beyannameleri, Atatürk Araştırma Merkezi, C.IV, 1991.

Yılmaz TEZKAN, Jeopolitikten Milli GüvenliĐe, Ülke Kitapları, İst., 2005.